

บทบาทของพระสงฆ์จีนนิกายที่มีต่อการพัฒนาชุมชน*

THE ROLES OF MAHAYANA CHINESE BUDDHIST MONKS IN COMMUNITY DEVELOPMENT

พระสุชิน ปัญญะสิน, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล, สโรชนี ศิริวัฒนา และ อำนาจ สายฉลาด

Phra Suchin Punyasin, Chandej Charoenwiriyakul, Srochinee Siri wattana and

Amnart Saichalard

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: s63584917020@ssru.ac.th, chandej.ch@ssru.ac.th, srochinee.si@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนโดยพระสงฆ์จีนนิกาย การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ พระภิกษุ สามเณรของวัดและสำนักสงฆ์จีนนิกาย ได้แก่ วัดมังกรกมลาวาส วัดโพธิ์แมนคุณาราม วัดบำเพ็ญจีนพรต วัดทิพยวารีวิหาร วัดศิขณูวิหาร วัดบรมราชากาญจนภิเษกอนุสรณ์ คณะสงฆ์จีนนิกายรังสรรค์ วัดโพธิ์ตัดตาราม วัดเทพพุทธาราม วัดจีนประชาสโมสร วัดเมตตาธรรมโพธิญาณ วัดโพธิ์เย็น วัดมังกรบุปผาราม วัดพุทธคุณ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม วัดฉือฉาง วัดจีนปอเอง(ข้าปออง) สำนักสงฆ์สุธรรม และสำนักสงฆ์กวางเม้งเจงเสี่ย จำนวน 490 ราย การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยเกณฑ์ของโคลน์ คือ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่าการศาสนศึกษามีอิทธิพลโดยรวมต่อการพัฒนาชุมชน มากที่สุด รองลงมาคือ การปกครอง การสาธารณสุข สงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์จีนนิกายในการพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิผลต่อการจรรโลงพระพุทธศาสนาสืบไป

คำสำคัญ: บทบาท; พระสงฆ์จีนนิกาย; การพัฒนาชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the causal factors affecting community development by Chinese buddhist monks. This research employed a quantitative method.

* Received March 30, 2023; Revised April 10, 2023; Accepted April 28, 2023

The sample consisted of 490 monks and novices of Chinese temples and sects, including Wat Mangkon Kamalawat, Wat Pho Man Khunaram, Wat Bumpengpenpot, Wat Thiphayawaree vihar, Wat Khitchakutvihara, Wat Boromrachakanchanaphisekanusorn rangsan sect's chinese, Wat Phothitattaram, Wat Thepphuttaram, Wat Geenprachasamosorn, Wat Mettathamma phothiyan, Wat Phoyen, Wat Mangkonbuppharam, Wat Phutthakhun, Wat Muenphutthametta kunaram, Wat Chachang, Wat Chinpoeng (Sampokong), Sutham sangha office and Guangmeng chengsia sangha office, obtained by multi-stage sampling. The sample size was determined based on the Kline criterion of 20 times the observed variables. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with a structural equation model. The research findings showed that Religious education had the greatest influence overall on community development, followed by governance, public welfare, propagation and public utilities, respectively. It can be used to formulate guidelines for developing the role of Chinese sectarian monks in community development to be effective in upholding Buddhism forever. The results of this research can be used to formulate guidelines for developing the role of Chinese sectarian monks in community development to be effective in upholding Buddhism forever.

Keywords: roles; mahayana chinese buddhist monks; community development

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยและ ความมั่นคงของสังคมไทยอย่างแนบแน่น องค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับสังคมตลอดมา คือ วัด และพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท วัดมีอิทธิพล และมีบทบาทในวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ และกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และศาสนา ซึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีสัมพันธ์ไมตรี และความร่วมมือทางการค้าระหว่างสยามกับจีนนับวันยิ่งเจริญมากขึ้น จึงทำให้มีชาวจีนเดินทางเข้ามาพำนักอาศัยเพื่อทำการค้าในสยาม ก่อให้ความเจริญมั่นคง ในด้านเศรษฐกิจเป็นอันมากซึ่งการเข้ามาของชาวจีนได้ก่อตัวเป็นชุมชนใหญ่ในบริเวณสำเพ็ง เยวราช และถนนเจริญกรุง ชาวจีนได้นำรูปแบบวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม และความเชื่อในพระพุทธศาสนาแบบจีนเข้ามาด้วย ดังปรากฏการสร้างอาราม ศาลเจ้าจีน ตามคติความเชื่อแบบพุทธผสมผสานแต่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ในการพัฒนาชุมชนพบว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชน และทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงระหว่างหลักคำสอนทางศาสนากับชุมชน ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้ามอบให้แก่สงฆ์สาวกในคราวไปประกาศพระศาสนาครั้งแรกที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อ ประโยชน์แห่งมหาชนหมู่” จึงเกิดคำถามต่อไปว่าแล้วพระสงฆ์จะทำประโยชน์ให้กับสังคมอย่างไร ซึ่งมีหลักการเสริมต่อไปในเรื่องของการทำประโยชน์ด้วยหลักธรรม “ธรรม

ทาน” และหลักของการสังเคราะห์เพื่อการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม “สังคหวัตถุ” ด้วยเงื่อนไขทั้งในส่วนหลักการ และแนวปฏิบัติ จึงกระตุ้นและส่งเสริมให้พระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทเพิ่มขึ้นในการทำงานเพื่อ สังคมในเชิงการเป็นผู้นำชุมชน และเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา ด้วยเหตุผลว่าพระสงฆ์เหล่านั้นเป็นผู้มีภาพลักษณ์ ของความเสียสละ การเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาโดยประยุกต์หลักการดำเนินชีวิตผสมผสานกับหลักคำสอนในทาง พระพุทธศาสนาแล้วทำให้เกิดกระบวนการทางความเชื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติและร่วมปฏิบัติ การพัฒนา ชุมชนในแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมทางสังคม และในวัฒนธรรมของไทยย่อมส่งผลต่อ ความเจริญรุ่งเรืองเรื่องความสมดุล และความกลมกลืนของการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เพราะกระบวนการพัฒนา ชุมชนจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้ เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์สอดคล้อง และเหมาะสมแก่ กาลเวลา รวมถึงบริบทของสังคมไทย

จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ประกอบกับผู้วิจัยในฐานะพระสงฆ์จีนนิกาย มีความสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์จีนนิกายต่อการพัฒนาชุมชน เพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาทการ ปฏิบัติงานของพระสงฆ์จีนนิกาย ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้น หรือช่วยให้เกิดความตระหนักในการพัฒนาบทบาท ปฏิบัติงานของพระสงฆ์จีนนิกาย ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้น หรือช่วยให้เกิดความตระหนักในการพัฒนาบทบาท ดังกล่าว อีกทั้ง จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธายึดมั่นในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้จากการที่ ทบทวนงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์จีนนิกายต่อการพัฒนาชุมชน ค่อนข้างน้อย และผลการวิจัยนี้จะเชื่อมโยงไปสู่ประโยชน์ในทางนโยบาย และการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนด แนวทาง หรือยุทธศาสตร์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ คือ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อ การพัฒนาชุมชนโดยพระสงฆ์จีนนิกาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ พระภิกษุ สามเณรของวัดและสำนักสงฆ์จีน นิกาย ได้แก่ วัดมิ่งกรมกลาวาส วัดโพธิ์แมนคุณาราม วัดบำเพ็ญจีนพรต วัดทิพยวารีวิหาร วัดคิณภูวิหาร วัดบรมราชากาญจนาภิเษกอนุสรณ์ คณะสงฆ์จีนนิกายรังสรรค์ วัดโพธิ์พัฒนาราม วัดเทพพุทธาราม วัดจีนประชาสโมสร วัดเมตตาธรรมโพธิญาณ วัดโพธิ์เย็น วัดมิ่งกรบุปผาราม วัดพุทธคุณ วัดหมื่นพุทธเมตตา คุณาราม วัดฉือฉาง วัดจีนปอเอง(ซาปออง) สำนักสงฆ์สุธรรม และสำนักสงฆ์กวงเม้งเจงเสี่ย จำนวน 490 ราย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ในการวิเคราะห์ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับ เทคนิควิธี คือ นี ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมี 20 เท่าของตัวแปรสังเกต จากแนวคิดของ ไคลน์ การวิจัยครั้งนี้มีตัว แปรทั้งสิ้น 20 ตัวแปร จึงทำให้มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 422 ตัวอย่าง

เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่ม ตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตาม เนื้อหา (content validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า

พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (ค่าครอนบาค อัลฟา) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกต ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.799 ถึง 0.801 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.789 กล่าวได้ว่า มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อถือได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พระภิกษุ สามเณรของวัดและสำนักสงฆ์จันทนิยาย ได้แก่ วัดมังกรกมลาวาส วัดโพธิ์แมนคุณาราม วัดบำเพ็ญจีนพรต วัดทิพยวารีวิหาร วัดคิขุภุมมวิหาร วัดบรมราชากาญจนานิเชกอนุสรณ์ คณะสงฆ์จันทนิยายรังสรรค์ วัดโพธิ์ทศตาราม วัดเทพพุทธาราม วัดจีนประชาสโมสร วัดเมตตาธรรมโพธิญาณ วัดโพธิ์เย็น วัดมังกรบุปผาราม วัดพุทธคุณ วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม วัดฉือฉาง วัดจีนปอเอง(ซาปออง) สำนักสงฆ์สุธรรม และสำนักสงฆ์กวางมั่งเจงเสี่ย จำนวน 490 ราย ตั้งแต่ กรกฎาคม พ.ศ. 2565 ถึง กันยายน พ.ศ. 2565

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์การเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับ แบบจำลอง	หลังปรับแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	4.22	1.82
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.090	0.048
SRMR	น้อยกว่า 0.05	0.074	0.050
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.86	0.96
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.81	0.91
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.97	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป	0.64	0.62
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	113.94	349.70

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพ 1 รายละเอียดการทดสอบสมมติฐานปรากฏดังสมการที่ 1 ถึง สมการที่ 3

1) การพัฒนาชุมชน ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การปกครอง การสาธารณสุขสงเคราะห์ การสาธารณูปการ การเผยแพร่ และการศาสนศึกษา สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การพัฒนาชุมชนได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การปกครอง การสาธารณสุข เศรษฐกิจ การสาธารณสุข การเผยแพร่ และการศาสนาศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายการพัฒนาชุมชน ได้ร้อยละ 79

$$\text{ADMIN} = 0.39\text{PUBW} + 0.16*\text{PROP} + 0.22*\text{RELI},$$

(0.18)
(0.077)
(0.090)

$$\begin{array}{ccc}
 5.42 & 2.34 & 2.44 \\
 \text{Errorvar.} = 0.050, R^2 = 0.46 & & \\
 (0.008) & & \\
 6.25 & &
 \end{array}
 \quad (4.22)$$

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า การปกครอง ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การสาธารณะสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการศาสนศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายการปกครอง ได้ร้อยละ 46

3) การสาธารณะสงเคราะห์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การเผยแผ่ และการศาสนศึกษา สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

$$\begin{array}{ccc}
 \text{PUBW} & = 0.35\text{PROP} + 0.81\text{RELI}, \text{Errorvar.} = 0.033, R^2 = 0.85 & (4.23) \\
 (0.070) & (0.073) & (0.008) \\
 4.95 & 11.11 & 3.92
 \end{array}$$

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การสาธารณะสงเคราะห์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจาก การเผยแผ่ และการศาสนศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการอธิบายการสาธารณะสงเคราะห์ ได้ร้อยละ 85

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่างๆ ต่อการพัฒนาชุมชน ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที่ **(ภาพที่ 1)** แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อการพัฒนาชุมชน ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ					R ²
		RELI	PROP	PUBU	PUBW	ADMIN	
PUBW	DE	0.81**	0.35**	-	-	-	0.85
	IE	0.59*	-	-	-	-	
	TE	0.59*	0.71**	-	-	-	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ					R ²
		RELI	PROP	PUBU	PUBW	ADMIN	
ADMIN	DE	0.22*	0.16*	-	0.39**	-	0.46

	IE	0.32*	0.14*	-	-	-	
	TE	0.54*	0.30*	-	-	-	
CODEV	DE	0.59**	0.11*	0.12**	0.19**	0.32**	0.79
	IE	0.07*	0.05*	-	0.12**	-	
	TE	0.66**	0.16*	0.12**	0.31**	0.60*	

จากตารางที่ 2 พบว่า การศาสนศึกษามีอิทธิพลโดยรวมต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือ การปกครอง การสาธารณสุขสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาชุมชน พบว่า ลำดับตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงไปทิศทางเดียวกับอิทธิพลโดยรวม กล่าวคือ การศาสนาศึกษา มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาชุมชน มากที่สุด รองลงมาคือ การปกครอง การสาธารณสุขสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย การศาสนาศึกษา การปกครอง การสาธารณสุขสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ โดยผลการวิเคราะห์พบว่า การศาสนศึกษามีอิทธิพลโดยรวมต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือ การปกครอง การสาธารณสุขสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ ตามลำดับ นำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) การศาสนาศึกษา เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลทางตรง และมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่ดีงามชีวิตที่ประเสริฐ ตามหลักการพระพุทธศาสนา ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะครูเป็นบทบาทถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ตามแนวคิดของ พิศาล ดวงดี และพระมหาณรงค์ จิตตโสภณ บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์การศึกษาว่ามีอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ (1) หน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำสั่งสอน การให้การศึกษาแก่ประชาชน เผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน โดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่ดีงามชีวิตที่ประเสริฐตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า หน้าที่ของครู แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่า เป็นพระบรมครู ซึ่งทำหน้าที่ฝึกเทศาและมนุษย์ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เพราะพระองค์ ฝึกคนธรรมดาให้กลายเป็นคนดี และกลายเป็นคนประเสริฐในระดับสูงสุด ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะครู เป็นหน้าที่ถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน และ (2) หน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ก็จะประพฤติอยู่ในศีลธรรม รู้จักอบรมจิต ฝึกอบรมปัญญาให้ ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขประพฤติดีประพฤติดชอบ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีรวัฒน์ ญาณธโร พบว่า การพัฒนาชุมชนตามการปฏิบัติกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครอง ศาสนศึกษา ศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสุขสงเคราะห์ พร้อมทั้งศีลธรรม จริยธรรม เชิงพุทธอื่นๆ ทั้งด้านกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในลำดับต่อไป การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของพระสงฆ์นักพัฒนา

จังหวัดลำปาง ในการพัฒนาคณะสงฆ์ คือ การพัฒนาคณะสงฆ์เรื่องการศึกษาธรรม ศึกษาบาลี อนุเคราะห์และสงเคราะห์ด้านการศึกษา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดเกรณวัตร (สุเทพ สุเทวเมธิ) พบว่าปัจจุบันพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อวิถีชาวบ้าน หรือคนในชุมชนนั้นๆ เนื่องด้วยพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณที่สำคัญที่จะชักนำให้ประชาชนหรือชาวบ้าน เจริญรอยไปด้วยความเจริญ มีความสุข ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่พระสงฆ์นั้น เป็นได้ทั้งนักปฏิบัติ นักสอน และนักพัฒนาอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ทั้งความรู้ทางคัมภีร์ทางธรรม และคัมภีร์ทางโลก จนอาจกล่าวได้ว่า เป็นผู้นำชุมชนเชิงสัญลักษณ์ที่เป็นปูชนียบุคคลที่ควรเคารพยิ่ง สามารถสืบทอดได้จากบทบาทของพระสงฆ์ที่มีมาแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันคือ บทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษา

2) การปกครอง มีอิทธิพลทางตรงเป็นอันดับสอง ต่อการพัฒนาชุมชน เนื่องจากบทบาทด้านการปกครองภายในของพระสงฆ์เป็นการปกครองในเชิงของธรรมาภิบาลคือ การดูแลเอาใจใส่กันโดยธรรม ปกครองกันแบบพ่อปกครองลูก อาจารย์ปกครองศิษย์ การกิจงานของคณะสงฆ์ด้านการปกครอง หมายถึง การดูแล ค้ำครอง บริหาร ความสำคัญ การปกครองของคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน และ มีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับชั้น

สอดคล้องกับแนวคิดของ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และณดา จันทร์สม ที่เสนอว่า บทบาทด้านนี้มองจากการปกครองภายในของพระสงฆ์เองเป็นการปกครองในเชิงลักษณะของหลักธรรมาภิบาล ดูแลกันโดยธรรม ปกครองกันแบบพ่อปกครองลูก อาจารย์ปกครองศิษย์ ดังปรากฏตัวอย่างที่เป็นต้นแบบให้เห็นชัดเจน คือหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์จะพึงปฏิบัติต่อสัทธิวิหาริก และหน้าที่ของสัทธิวิหาริกที่จะพึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ ตรีสั่งให้พระอุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริก ตั้งจิตสนิทสนมในกันและกันให้พระอุปัชฌาย์สำคัญสัทธิวิหาริกฉันบุตร ให้สัทธิวิหาริกนับถือพระอุปัชฌาย์ฉันบิดา และเมื่อเป็นเช่นนี้ต่างจะมีความเคารพเชื่อฟังกัน และกันยอมถึงซึ่งความเจริญอกงามในธรรมตรีสั่งให้พระอุปัชฌาย์ และสัทธิวิหาริกให้อื้อเพื่อประพฤติดูชอบต่อกัน หน้าที่ของสัทธิวิหาริก เรียกว่า สัทธิวิหาริกวัตร และอาจารย์วัตร หน้าที่ของศิษย์ที่จะพึงปฏิบัติต่ออาจารย์เรียกว่าอันเตวาสิกวัตร หน้าที่ของอาจารย์จะพึงปฏิบัติต่อศิษย์ทั้งสองฝ่ายต่างก็เอื้ออาทรต่อกัน มิมีตรีจิตต่อกัน วัดเป็นองค์กรหลักซึ่งเป็นฐานรองรับกิจการคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นบังคับบัญชา เป็นหน่วยบริหารดำเนินกิจการโดยตรงต่อการขับเคลื่อนนโยบาย และแผนงานโดยให้มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บังคับบัญชา

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Synuanchanh พบว่า พระภิกษุผู้ผ่านการอบรมตามบทบาทผู้นำและได้รับความไว้วางใจจากสังคมช่วยให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายความยั่งยืน และการพึ่งพาตนเอง อย่างไรก็ตาม มีความท้าทายบางประการที่พระสงฆ์และสมาชิกโครงการต้องเผชิญ เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจพร้อมด้วยข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ชุมชน พระพุทธไสยาสน์โดยทำหน้าที่เป็นแรงกระตุ้นภายในเพื่อการพัฒนาชุมชนผ่านการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณ และความไว้วางใจทางสังคม และแนวทางเครือข่ายถือว่ามีส่วนร่วมและดำเนินการเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พุทธคุณธรรม คุณธรรม คำสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเรื่อง “ปฏิจจนมุขปุเป” (ความเป็นอิสระหรือความเป็นอยู่ร่วมกัน) ให้สิ่งเร้าสำหรับการสนทนา และการกระทำของชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณโดยการมี คณะสงฆ์เป็นผู้อำนวยการความสะอาด คณะสงฆ์จึงเป็นเครื่องกระตุ้นการมีส่วนร่วม และการ

กระทำของชุมชนจึงทำให้เป็นองค์กรรวมมากขึ้น และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแนวทางการพัฒนาที่มากขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในประเทศลาว

3) การสาธารณสงเคราะห์ มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการพัฒนาชุมชน เป็นเพราะว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นการประสานงาน การจัดหางบประมาณในการจัดตั้งโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม การทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นประธานจัดสอบธรรม การมอบทุนการศึกษา การจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม การช่วยเหลือประชาชนทั่วไป การช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ เช่น การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัด ที่ประสบภัย และขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมให้แก่ประชาชนด้านอาชีพ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้าย หรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดโรงทาน การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่างๆ เป็นต้น ดังแนวคิดของ พระสุภาพ สุภาโว บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคม ได้แก่ การแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การทำให้ดูเป็นการแสดงแบบอย่างการครองชีวิตอย่างสันโดษ มีเมตตา สัจจะ หิริโอตตปละ และแนวคิดของ The Public Welfare committee การสาธารณสงเคราะห์แบบสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้น การช่วยเหลือปัจจัยยังชีพชั่วคราวรวมถึงให้ขวัญกำลังใจ การสาธารณสงเคราะห์แบบเกื้อกูลคือ การให้การอนุเคราะห์พุทธศาสนสถานหรือวัดเพื่อร่วมสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชน การสงเคราะห์แบบพัฒนา โดยใช้ธรรมะเป็นแนวทางประยุกต์ต่อยอดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และการสงเคราะห์แบบบูรณาการที่ต้องอาศัยความร่วมมือกับบุคคลหลายฝ่าย และความรู้หลายแขนงเชิงสหวิทยาการ

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยจะเห็นได้ชัดเจนมากเพราะสังคมไทยมีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยจะมีความเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์อยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นงานมงคล เช่น งานวันเกิด งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ หรือแม้กระทั่งงานอวมงคล เช่น งานศพ งานทำบุญอุทิศ เป็นต้น และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาธีรวัฒน์ ญาณธีโร พบว่า การพัฒนาชุมชนตามการปฏิบัติกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครอง ศาสนศึกษา ศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ พร้อมทั้งศีลธรรม จริยธรรม เชิงพุทธอื่นๆ ทั้งด้านกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในลำดับต่อไป และผลการศึกษาของ Talmage พบว่า ความร่วมมือระหว่างด้านคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน และการพัฒนาชุมชนนั้นสามารถให้ข้อมูลแนวทางการพัฒนาชุมชนได้ดีขึ้นอย่างไร เพื่อให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่สามารถเปลี่ยนแปลงในทางบวกได้ด้วยการฝึกฝนตามหลักฐาน

สรุป

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม โดยบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนด้านสังคมคือ พระสงฆ์ควรเทศนา และอบรมให้ประชาชนในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีกัน ในชุมชนปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนตามแนวพระพุทธศาสนา ด้านเศรษฐกิจคือ พระสงฆ์ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จัดให้วัดเป็นศูนย์รวมในการสนับสนุนการประกอบอาชีพหรือส่งเสริม ผลผลิตในชุมชน ด้านวัฒนธรรมคือ พระสงฆ์ควรอบรมให้ควรรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และประเพณีต่างๆ ให้กับเด็ก และเยาวชนในชุมชน เพื่อสืบทอดต่อไป ด้านสาธารณสุขคือ พระสงฆ์ควรปฏิบัติตนแบบอย่างที่ดี และนำธรรมะมาใช้ส่งเสริมในการบำบัดโรคหรือยาเสพติดแก่ประชาชนในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมคือ พระสงฆ์ควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดให้กับชุมชน และฟื้นฟู อนุรักษ์ ป่าไม้ และต้นน้ำในชุมชน

การร่วมดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น และดำเนินการไปในแนวทางที่ตนต้องการ การทำงานในขั้นแรกต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งสามารถปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เข้าร่วมได้ศักยภาพของงานสังคม และบริการสังคมได้รับการยอมรับโดยช่วยตัวเอง และร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือด้านวิชาการจากหน่วยราชการ หรือองค์กรเอกชนอื่นๆ การพัฒนาวิธีแก้ปัญหาจากล่างขึ้นบนเพื่อรับมือกับความท้าทายทางสังคม การพัฒนาชุมชน โดยใช้ความสมัครใจที่จะต้องอุทิศตนเอง และรวมกำลังของประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนนั้นให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนนั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติ และเพื่อให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ ความน่าเชื่อถือของสถาบันทางการเมืองการตัดสินใจของประชาชนคาดว่าจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของขั้นตอนของรัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการของความสามารถความเป็นกลาง และความซื่อสัตย์ ความถูกต้องของการตัดสินใจของประชาชนเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของขั้นตอนของรัฐบาลมีแนวโน้มที่จะถูกกลืนเกลี้ยโดยสภาพแวดล้อมของข้อมูลในสังคมเปิด และปิดเช่นเดียวกับทักษะความรู้ความเข้าใจของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐ และองค์กรคณะสงฆ์เงินนิกายต้องส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์เงินนิกายทั้งในด้านการศาสนศึกษา การปกครอง การสาธารณสุขเศรษฐกิจ การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ โดยการกำหนดนโยบายการพัฒนา ยุทธศาสตร์ กระบวนการในการเป็นชุมชนเข้มแข็ง ควรต้องใช้ฐานของชุมชนแต่ละชุมชนเป็นหลัก ควรมีการบูรณาการการทำงานเน้นคุณภาพงานมากกว่าปริมาณงาน เน้นการพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพ และมีการติดตามประเมินผลโครงการ

2. ภาครัฐ และองค์กรคณะสงฆ์เงินนิกาย ต้องส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมให้ประชาชนในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีกัน ในชุมชนปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนตามแนวพระพุทธศาสนาปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามแนว

เศรษฐกิจพอเพียง พระสงฆ์ควรอบรมให้ควรรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และประเพณีต่างๆ ให้กับเด็ก และเยาวชนในชุมชนเพื่อสืบทอดต่อไป พระสงฆ์ควรปฏิบัติตนแบบอย่างที่ดี และพระสงฆ์ควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดให้กับชุมชน

3. ภาครัฐควรมีนโยบายที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลด้านการศาสนาศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุด โดยทำการศึกษาเชิงผสมผสาน
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของคณะสงฆ์จีนิกาย และคณะสงฆ์ไทยตามรายภูมิภาค
3. ควรมีการศึกษาปัญหา อุปสรรค และสาเหตุที่ทำให้บทบาทการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนไม่เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้

บรรณานุกรม

- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2561). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., 6 (ฉบับพิเศษ), 527-538.
- ณดา จันทรสม. (2560). การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย : ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาลทิศทางการบริหารเงินวัด ทรัพย์สินพระศาสนาในช่วงกระแสเปลี่ยนแปลง. วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2), 787-798.
- พรชัย พันธุ์ธาดาพร. (2560). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ สุเทวเมธี). (2561). พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 14(3). 127-142.
- พระมหาณรงค์ จิตต์โสภโณ. (2560). พระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 4(1), 201-213.
- พระมหาธีรวัฒน์ ญาณธีโร. (2561). การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของพระสงฆ์ นักพัฒนาจังหวัดลำปาง. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 517-530.
- พระสุภาพ สุภาโว. (2561). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลยางค้อม อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. 5(3), 654-671.
- พิศาล ดวงดี. (2562). การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนวิถีพุทธของสถานปฏิบัติธรรมสวนพุทธธรรมจังหวัดลำพูน. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ภาณุวัฒน์ เลิศประเสริฐพันธ์ และนพดล เจนอักษร. (2562). การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จีนนิกาย. **วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 10(1), 421-433.
- สัญญา เคนาภูมิ, นพคุณ คุณาชีวะ และบุศรา นิยมเวช. (2563). แนวทางและเทคนิคการเขียนตำรา : สัมพันธภาพและสารัตถภาพ. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร**, 8(1), 361-377.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). **คู่มือพระสังฆาธิการ สถาบันพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Kline, R. B. (2005). **Principle and practice of structural equation modeling**. NY: Guilford.
- Norris, P. (2022). Trust in Government Redux: The Role of Information Environments and Cognitive Skills. **HKS Faculty Research Working Paper**, 22, 1-25.
- Sergio, B.M. (2022). Expanding Well-Being by Participating in Grassroots Innovations: Using the Capability Approach to Explore the Interest of Alternative Food Networks for Community Social Services. **The British Journal of Social Work**, 12, 267.
- Synuanchanh, T.E. (2018). **Exploring the role of Buddhist monks/nuns' engagement in community development as catalysts for social change and sustainable development in Lao People's Democratic Republic**. Unitec Institute of Technology Auckland, New Zealand.
- Talmage, C.A. (2020). Community Development, Quality of Life, and Community Well-Being: Three Fields Ripe with Opportunities for Future Research and Practice. **Community Development Practice**, 24(1), 1-19.
- The Public Welfare committee. (2018). **Work manual of The Public Welfare Group of The Sangha Supreme Council of Thailand**. The Project of the health promotion and learning following Buddhist way. Buddhist Research Institute of Mahachula longkornrajavidyalaya University.